

ESPIRA

les prades i deveses, han de «ir a *espioká*», 'dur el ramat a marges de barrancs i terrenys no conreats' o sigui a espigolar o pellucar herbetes (Ballarín, *Diccionario Benasqués*, p. 172).

Així hem arribat a una explicació etim. d'*Espioca* i 5 *Escluca*, complexa, però certa: apuntalada com està, per tants costats, en fets certs i factors convergents. El punt de partida últim de tot està en el germ.-romànic *SKULKAN* 'explorar', 'atalaiar'. Altres explicacions superficials hi han cercat els derivats d'insectes, 10 ridículament menyspreables: ni *espiocar* no ve del cast. *piojo* 'poll', ni val. *esplugar* no ve del cast. *pulga*: per què tals castellanismes?; ni *escucar* no ve de *cuc*, ni *escorcollar* té res a veure amb el cast. *gorgojo*.

¹ IGC 3°24 × 38°56, però ho corromp en *Esclu-* 15 *sa*; algun dels inf. també alteraven aquest nom in-sòlit en *Estruca* o *Estruc*, però ho rectificaren.

ESPIRA

Nom de lloc que correspon a dos municipis dels Pirineus Orientals:

(1) *Espirà de l'Aglí*: municipi del Rosselló, cantó de Ribesaltes, situat a la vall de l'Aglí, aigua amunt 25 de Ribesaltes.

PRON. POP.: *espirá dā ləglí*, oït a Llançà (1958) i Sant Cebrià (1959); *espirá* a Vilanova de la Ribera i Salses (1960).

DOC. ANT. *Aspirano* 1140 (*CollMoreau* LVIII, 166), 30 1144-45 (id., LXI, 103, 133), 1274 (Alart, *Priv.*, 329), *Scta. Maria de Aspirano* 1146 (*CollMoreau* LXII, 106), *Aspira* 1306 (Alart, RLR VII, 50), 1313 (Vidal, RLR XXIX, 72), *Espiran* 1306 (Alart, RLR VII, 51), *Spira* 1395 (Alart, *Doc. géogr. hist.*, 533). Mencions addicio- 35 nals (Ponsich, *Top.*, 40): *ecclesia de Aspirano* 1098, *Sancta Maria de Aspirano* 1119, 1136, 1151, 1164, 1196, *locus Aspirano* 1130, *ecclesia Sanctae Mariae de Aspira* 1134, *Espiranum* 1136, 1139, 1147, *Aspiranum* 1153-54, 1197, 1211, 1264, 1325, *S. Maria de* 40 *Spira* 1386, *Espira* 1389, *Spira de Rossello* 1424, *Aspira de la Gli* 1628.

(2) *Espirà de Conflent*: municipi del Conflent, cantó de Vinça, localitzat prop de la plana de Vinça, a la confluència de la baixa vall de Llentillà amb la de 45 Llec. A l'Edat Mitjana s'anomenava també *Espiranell*.

PRON. POP.: *espirá*, oït a Sardinà (1959) i Comes (1960). Gentilici: *espiranèys*, Comes (1960).

DOC. ANT. *villa Asperi* 974 (Alart, *Bull. Soc. Agr.* Sc. x, 74), 981 (Alart, id., 84), *Aspirano* 1003 (Alart, 50 *Cart. rouss.*, 36); 1075: *Scta. Maria Aspirant* (*Coll Moreau* XXXI, 69); 1119: *Ste. Marie de Aspirano* (*Coll Moreau* XLIX, 68); 1154 (*CollMoreau* LXVII, 2); 1337 (Alart, *Stils Vfr. Conflent*, 35); 1324 (*Ctral. Vfr. Conflent*, f° 18r.), *Spirano* 1300 (Alart, *Stils Vfr. Conflent*, 51), *Espira* 1317 (Vidal, RLR XXXI, 64, 70-71), *Spira* 1395 (Alart, *Doc. géogr. hist.*, 550), *Spiranell* 1359 (*CoDoACA* XII, 122), 1385 (Alart, *Doc. géogr. hist.*, 522), *Aspiranello* 1435 (Alart, id., 601). Mencions complementàries (Ponsich, *Top.*, 103): *Aspiranum* 60

1011, *domum de Aspiran* 1165, *Aspira* 1195, *castrum de Aspirano* 1260, *Spira de Conflent* 1424.

ETIM. *ASPERIĀNU, derivat del NP llatí ASPERIUS, ètimon que ha deixat parònims als dominis occità i italià: oc. *Aspiran*, cantó de Clarumont (Erau), i *Aspirac* (*Aspirago* 960) < *ASPERIĀCU, cantó de Belpech (Aude) (Mistral, *TdF* I, s. v. *Aspiran*; Sabarthès, *Dict. Topogr. de l'Aude*, s. v. *Aspirac*), als quals corresponen it. *Spirano* (Bèrgamo) i *Spirago* (Pavia). Ph. R.

Espitlles, V. *Espills*

Espluga, *Esplugues* i els seus compostos s'estudien a bastament en llarg article del *DECat* III, 658-662. En particular els noms de lloc: tant els catalans (658b 21-60, 659a1-14), com els aragonesos 659a13-22, navarresos 644-401, gascons, occitans, alpins i de tota la Romània. Vegeu suplement, i més detallats, molts dels catalans a l'article següent (*Esplugafreda*, paràgraf 4rt.). I més documentació des del llatí vulgar a l'article *Espolla*, nota 3. Per a *Espluga de Serra* (Pallars Jussà), veg. l'art. *Tres*.

ESPLUGAFREDA

Antiga població, avui ja deshabitada, situada en una petita vall que vessa aigües cap a la Noguera Ribagorçana. Es troba a la vora de la pista que va de Tremp a Areny, poble del qual dista solament 5 k. Limita amb Gulp, Espills, Orrit i Sapeira. Hi hem recollit el nom de set cases: *Bep*, *Beranui* (que assolí un notable grau de riquesa), *Bollugant*, *Jordi*, *Perna*, *Rei* i *Solé*. No és estrany que la població hagi estat abandonada, per tal com Madoz ja deia: «El terreno es pedregoso, áspero, quebrado y en general de mala calidad» (*Diccionario geográfico*, s. v.).

PRON. POP.: *esplugafredē*, oït per mi en nombroses ocasions, allà mateix i a diversos pobles de la rodalia. També oït allí per En Coromines en la seva enq. de 1957, que ja hi va notar la manca d'una veritable espluga però algunes de les coves que citarem.

DOC. ANT. 988: *Spluca Freta* (Abadal, *Pallars i Rib.*, n.º 277). Fi S. XI (doc. indatat): «Inter Bernardum abate *Alaonis* et Martin Galin, q. donat --- se a Sancto Martino de S[clu]p<l>uca Freta» [leg. *Spluca Freta*] (SerranoS., *NHRbga.*, 277). Després intervén ja l'etim. pop. i curialesca: c. 1080 *Spelunca frigida* (Abadal, *P. i R.*, 18).

PARÒNIMS. Molts, entre ells: *L'Espluga Calba* (Les Garrigues), *Espluga de Francolí* (La Conca de Barberà), *Espluga de Serra* (Pallars Jussà), *Esplugues de Llobregat* (Barcelonès) i una llarga llista de topònims menors. Mencionarem solament alguns dels més propers: *Espluga Plana* (Llastarri), *Espluga Fonda* (Betesà) i, a la banda del Pallars, *Les Esplugues* (Mur), *Les Esplugues* (Espui), *L'Esplugueta* (Cabdella).

ETIM. Hi veiem tres possibles vies etimològiques:

(1) L'expressió catalana *espluga freda* 'cova freda' corresponent al romànic SPELÚCA FRIGIDA.